

Уява Т. Шевченка є процесом синкретичним, що, за спостереженнями І. Франка, поєднує в собі зорові, слухові, запахіві, смакові, дотикові асоціації, переплавляючи їх в образи великої сугестивної сили, здатної надихати, підносити у простір духовних візій Великих Істин Буття.

1. *Айзеншток І.* Як працював Шевченко. – К.: Рад. письменник, 1940.
2. *Балей С.* З психології творчості Шевченка / С. Балей. – Черкаси: Брама, 2000.
3. *Дзюба І.* Тарас Шевченко. Життя і творчість / І. Дзюба. – К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2008.
4. *Зайцев П.* Як творив Шевченко-поет / Павло Зайцев. – Стрий: Опришки, 2009.
5. *Євшан М.* Релігія Шевченка // Микола Євшан. Критика. Літературознавство. Естетика. – К.: Основи, 1998.
6. *Леви-Брюль К.* Первобытное мышление / К. Леви-Брюль. – М., 1930.
7. *Мейзерська Т. С.* Проблеми індивідуальної міфології Шевченка. – Одеса: Астропринт, 1997.
8. *Потебня А. А.* Слово и миф. – М.: Правда, 1989.
9. *Стернин И. А.* Проблемы анализа структуры значения слова. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1979.
10. *Сумцов Н. Ф.* Сны Т. Г. Шевченка (Къ психологии художественного творчества). – С.-Петербургъ: Типография императорской академии наук. – Вас. остр., 9 лин., № 12, 1914.
11. *Франко І. Я.* Із секретів поетичної творчості // І. Франко. Твори: В 50-и т. – Т. 31. – К.: Наукова думка, 1981.
12. *Шевченко Т. Г.* Повне зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наукова думка, 2003.

**О. Настасієнко, студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

ОБРАЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПОЕЗІЇ Є. МАЛАНЮКА "ШЕВЧЕНКО"

У статті розкривається ідейний сенс образу Т. Шевченка у поетичному творі Є. Маланюка.

Ключові слова: *неоміфологізм, метатема, національна ідея, "принцип матр'юшки", модус, діонісійський тип культури.*

В статтє раскрывается идейный смысл образа Т. Шевченко в поэтическом произведении Е. Маланюка.

Ключевые слова: *неомифологизм, метатема, национальная идея, "принцип матр'юшки", модус, дионисийский тип культуры.*

The article reveals the ideological meaning of Shevchenko's image in the Malaniuk's poetry.

Key words: *neomythologism, metatheme, national idea, "matryoshka principle", modus, Dionisiy culture type.*

В історії української літературної думки наріжним каменем наукових досліджень і виявлення творчої потенції дослідника постає образ Т. Шевченка. Творчість генія українського народу займає фор-

постну позицію у студіях більшості літературних діячів – репрезентаторів різних культурних епох. Дискусійними й досі є низка питань щодо прочитання постаті Т. Шевченка в історії української літератури, а також окремих аспектів та філософсько-естетичних максимум творчості митця, на які слід орієнтуватися.

Гене́за зображення постаті Т. Шевченка в українській літературі розпочинається у другій половині ХІХ – початку ХХ ст. Особливого розвитку літературознавчі студії набувають у зв'язку з ювілейними датами, пов'язаними із життям і творчістю Т. Шевченка. У ХХ ст. зокрема слід відзначити 1939 р. і 1961 р. У цей період з'являється нова плеяда дослідників-шевченкознавців, які детермінували прогресивність та радикальність своїх візій означеної проблеми.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує діяльність Євгена Маланюка. Доробок ученого репрезентує цілу низку аналітико-критичних публіцистичних статей та поетичних творів, у яких імпліцитно прочитується бачення митцем постаті Т. Шевченка як "акумулятора національного духу". На разі доцільним вважаємо звернення до поезії Є. Маланюка "Шевченко", яка неодноразово підлягала науковим апробаціям у численних працях шевченкознавців. Наприклад, П. Іванишин у розвідці «Вульгарний "неоміфологізм": від інтерпретації до фальсифікації Т. Шевченка», аналізуючи різночитання ідейного сенсу творчості Т. Шевченка в дусі неоміфологічних тенденцій, основним концептом яких є потлумачення літературної спадщини поета як "космологічного міфу" (за визначенням В. Скуратівського), спорадично згадує й означену нами поезію Є. Маланюка.

П. Іванишин наголошує на екстралітературному, глибоко герменевтичному осмисленні Є. Маланюком геніального поета у контексті естетики націоналізму. Саме "національна ідея", на думку дослідника, є метатемою поезії "Шевченко". Також П. Іванишин критикує жонглювання такими літературознавчими формулами, як "авторський міф", "національно-консолідуючий авторський міф" тощо при визначенні філософської сутності творчості Т. Шевченка, вважаючи спадок митця не трансцендентною міфологією, а симбіозом усього "національного": ідеї, духу, поступу, на який звернув увагу ще на початку ХХ ст. Є. Маланюк й актуалізував як внутрішню ідею у поезії "Шевченко". У цьому ракурсі логічним є поцитування тези Г. Клочека, автора однієї з сучасних монографій про Т. Шевченка: «...національна ідея була домінантною у творчості Тараса Шевченка, була рушійною силою його творчості. Розвиток національної ідеї має стати, поза всяким сумнівом, "становим хребтом" нової концепції вивчення творчості Кобзаря, створення якої є актуальним завданням нашого літературознавства».

Таким чином, перед нами стоїть завдання не просто констатувати факт валідності "національної ідеї", а через призму символічних модусів, художньо-естетичних концептів вірша "Шевченко" експлікувати цю ідею, яка виявлена у рецепції Є. Маланюка постаті Т. Шевченка.

Цікавим є потлумачення образу поета в аналізованому вірші, яке репрезентували Є. та О. Нахліки у статті "Творчість Шевченка в поетичному освоєнні та публіцистично-літературознавчому осмисленні Євгена Маланюка". Літературознавці роблять висновок, що Т. Шевченко, за Є. Маланюком, втілює діонісійський тип культури. Дійсно, у вірші, особливо у другій – четвертій строфах, концептуальний образ Шевченкової поезії зображується як нестримний, пристрасний, п'яний, інколи у пароксизмі вахкічного буяння.

*Він, ким зайнялось і запалало,
Скорше – бунт буйних майбутніх рас,
Полум'я, на котрім тьма розтала,
Вибух крові, що зарокотала
Карою за довгу ніч образ.*

*Лютий зір прозрілого раба,
Гонта, що синів свяченим ріже,
У досвітніх загравах – степах
З дужим хрустом випростали крижі.*

*А ось поруч – усміх, ласка, мати
І садок вишневий коло хати.*

Погоджуючись із такою інтерпретацією, ми все ж таки прагнемо до більш детальної обсервації образу Т. Шевченка у творі, у чому й вбачаємо головну мету цієї статті.

У поезії образ митця постає як втілення стихійності, непоборності, нескореності народного духу. Твір розпочинається із безкомпромісної неґації, відкидання шаблонів, заангажованих трюїзмів, якими пересичена історія літературознавчих досліджень. Є. Маланюк інвективно заперечує, навіть протестує проти таких номінацій Т. Шевченка як поет, пророк, що не охоплюють усієї масштабності та історичної глобальності постаті митця. Дослідник виступає проти звуження і стандартизації значення Т. Шевченка, натомість уводючи його у сферу універсалізму. Ідейність образу письменника дослідник розкриває за "принципом матришки": від ампліфікації з неґативною конотацією – "не поет, бо це ж до болю мало", "не пророк, бо це лиш рупор мас", «і вже менш за все – "Кобзар Тарас"» – до апофеозу

потлумачення Т. Шевченка як стихії, бунту, як такого, "ким зайнялось і запалало" духовне відродження нації.

Новаторською є репрезентація образу митця не в топосних іпостасях, а в якості метаморфоз, алегорій. Постаць Т. Шевченка не має яскраво виражених антропоморфних виявів, бо, вийшовши за рамки цих характеристик, поет є чимось більшим, недосяжним, трансцендентним – "лютий зір прозрілого раба", стихійним – "полум'я", філософсько-категоріальним – "кара", містичним – "вибух крові". Є. Маланюк мислить митця як феномен, як категорію, як імператив, що вивисується над тривіальністю, тяжіє до винятковості, унікальності.

Серед усіх вимірів образу письменника, окреслених Є. Маланюком, у його поезії є лише одна антропоморфна характеристика: Т. Шевченко уособлюється з Гонтою – звиятжним гайдаком, що зофірував своє життя на благо Батьківщини, пішов на акт самопожертви. На нашу думку, у цьому випадку прослідковується художня паралель – порівняння: Т. Шевченко своєю просвітительською, сатирично-дидактичною творчістю, революційною діяльністю тотожний до національно-визвольних рухів борців, що на ратному полі добували свободу рідному народу, їхні цілі – дотичні, пориви – суголосні. Т. Шевченко, безперечно, – борець, титанічний поборник розвою нації, апологет майбутньої держави, котрий, як і Гонта, "синів свяченим ріже" – словом, яке перебирає на себе функцію стилоса, засуджує рабську покору, темноту душі, моральну сліпоту, карає гострими інвективами, виховує із загалу народ з національною свідомістю.

Промовистими в ідейному плані є останні чотири рядки поезії, що виявляються складовими певної дихотомії. Є. Маланюк зображає два етапи життя народу: від ратного, поборного, кривавого, у запалі якого кувалася ідея свободи нації та індивіда, – до ідилічного, як результату цієї духовної та фізичної боротьби, як істини і правди, що стали фундаментом для розбудови щасливого майбуття.

Отже, на нашу думку, Є. Маланюк у своїй творчості явив якісно нову рецепцію постаці Т. Шевченка як універсуму, як омфалу затятої духовної боротьби, як симбіозу моральних первнів. Дійсно, Т. Шевченко втілює своєрідний етос українського народу, і пріоритетним у цьому разі є встановлення психологічної закономірності та інтровертної обумовленості витворення цього характеру як етногенетичного коду нації.

1. *Іванишин П.* Вульгарний "неоміфологізм": від інтерпретації до фальсифікації Т. Шевченка. – Дрогобич: ВФ "Відродження", 2001. 2. *Клочек Г.* Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація: навчально-методичний посібник. – К.: Освіта, 1998. 3. *Маланюк Є.* Книга спостережень: статті про літературу. – К., 1997.

4. *Нахлік Є. К., Нахлік О. М.* Творчість Шевченка в поетичному освоєнні та публіцистично-літературознавчому осмисленні Євгена Маланюка // Ключ. – Вип. XX. – 2010. – 23 березня. 5. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів: У 12 т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 2001. 6. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів: У 12 т. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2003.

**О. Сліпушко, д-р філол. наук, проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКОГО БРАТСТВА У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЕЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті досліджуються суспільно-політичні ідеї Кирило-Мефодіївського братства у художньому просторі поезій Тараса Шевченка. Наголошується на взаємному впливові політичного світогляду братчиків і творчості Т. Шевченка. Аналізуються ключові образи у творчості поета, які репрезентують суспільно-політичні переконання автора.

Ключові слова: суспільно-політичні ідеї, Кирило-Мефодіївське братство, художній простір, Тарас Шевченко.

В статье исследуются общественно-политические идеи Кирило-Мефодиевского братства в художественном пространстве поэзии Тараса Шевченко. Акцентируется на взаимном влиянии политического мировоззрения братчиков и творчества Т. Шевченко. Анализируются ключевые образы в творчестве поэта, которые представляют общественно-политические убеждения автора.

Ключевые слова: общественно-политические идеи, Кирило-Мефодиевское братство, художественное пространство, Тарас Шевченко.

In this article the social and political ideas in the artistic space of Taras Shevchenko is investigated. It is underlined the mutual influence of political outlook of members and poems of Taras Shevchenko. The general images that represent of political and social positions of the author are analyzed.

Key words: social and political ideas, Organization of Kyrylo and Mefodij, artistic space, Taras Shevchenko.

Знаменними були роковини до 150-ліття народження Шевченка, що українська діаспора відзначила дуже гідно. Тоді відбувся світовий конгрес української вільної науки, низка наукових конференцій і академій, побачило світ ряд наукових і науково-популярних праць, вийшло друге повне видання творів Шевченка, перший том англomовної Енциклопедії українознавства, відкрито пам'ятники митцю у Вінніпезі та Вашингтоні. Світ знову і знову визнає християнський гуманізм поета, викладений у його "Кобзарі", що являє собою систему Шевченкового світогляду. А "Кобзар" Шевченка вийшов 1840 року, коли і